

NARODNI GOSPODAR

GLASILO ZADRUŽNE ZVEZE V LJUBLJANI.

Člani „Zadružne zveze“ dobivajo list brezplačno. — Cena listu za nečlane po štiri krone na leto, za pol leta dve kroni, za četrto leta eno krono; za člane zvezinih zadrug po tri krone na leto. — Posamezne številke 20 vin.

:: Telefon štev. 216. ::

C. kr. poštne hran. št. 64 846
Kr. ogrsko „ „ „ 15.649

Izhaja 10. in 25. vsakega meseca. — Sklep urejevanja 5. in 20. vsakega meseca. — Rokopisi se ne vračajo. — Cena inseratov po 30 vinarjev od enostopne petit-vrste, za večkratno inseracijo po dogovoru.

Vsebina: Centralna blagajna. Letošnja vinska trgatve na Kranjskem. Obiranje in hranjenje sadja. Vestnik Zadružne zveze. Zadružni pregled. Gospodarske drobtine. Občni zbori. Bilance.

Centralna blagajna.

Po prizadevanju naših poslancev v državnem zboru je prišla vladna predloga o centralni blagajni za zadružništvo brez prvega branja v proračunski odsek. Ko to pišemo, se nadaljujejo pogajanja naših državnoborskih zastopnikov z vlado in s strankami, da bi se ta predloga že pred Božičem rešila. Zdaj, ko je vsled vojne nevarnosti ljudstvo v naši državi tako silno razburjeno in vznemirjeno, je potreba centralne blagajne tem večja. Ne gre niti v prvi vrsti za slovenske in hrvaške dežele in pokrajine. Tudi drugod se čuti, da primanjkuje denarja zadružništvu in celo v deželah, kjer so imele zadružne zveze še nedavno po precej milijonov prebitka, morajo iskati po bankah posojila za to, da zadostijo najnujnejšim zadružnim potrebam. Ko dobe naši braveci ta članek v roke, se bo že natančno vedelo, ali so našla prizadevanja naših poslancev v državni zbornici potrebnega umevanja te važne reči. V nastopnih odstavkih hočemo pokazati potrebo centralne blagajne v naši državi in pri tej priliki tudi povedati, kako v drugih državah skrbe v tem oziru.

Potreba centralne blagajne.

Zadruga imajo namen pomagati v gospodarskem oziru revnejšemu ljudstvu: kmetom,

obrnikom in delavcem. Posojilnice, predvsem rafajznovke slone na temelju osebnega kredita. V veliki meri temelje tudi druge gospodarske zadruge na osebnem kreditu. Osební kredit je popolnoma urejen za trgovino in veliko industrijo. Trgovec in industrijalec dobi na menice kredita po bankah. Manjše banke imajo zveze z velikimi, bogato založenimi bankami, in tem je dostopen kredit na borzi. Poti se izravnava denar. Trgovini in velikemu obrtu je odprt svetovni denarni trg in s tem tudi vse njegove ugodnosti. Kadar je denar na svetovnem trgu po ceni, je za vse, ki so po bankah in borzi zvezani z njim, po ceni. Seveda se tudi podraži za vse, kadar je na svetovnem trgu dražji.

Zadruga same po svoji organizaciji nimajo zveze z denarnim trgovom. Vzrok temu so posebne razmere, v katerih delujejo. Zadružno življenje in delovanje je po svojem bistvu decentralizirano. Vsaka rafajznovka — vse to, kar govorimo o njih, velja tudi za druge zadruge — je prav za prav za se samostojen zavod za svoj okoliš. Potreba je rodila zadružne zveze ali zvezne osrednje blagajne, da se po njih izravnava denar. Posojilnice morajo namreč skrbeti, da denar, ki ga doma ne potrebujejo, plodonosno nalože.

V slučaju potrebe, če nimajo dovolj svojega denarja, pa potrebujejo izposojila. Zveze z bankami si morejo privoščiti le velike posojilnice, zlasti take, ki ne služijo v prvi vrsti malemu kmetu in malemu obrtniku. Z združeno zvezo je pa organizacija denarnega poslovanja prav za prav končana. Po sedanji osnovi mora pač vsaka zveza skrbeti, da prebitke plodonosno naloži, toda pot na denarni trg tudi združnim zvezam ni odprta. Bridko izkušajo združne zveze, katere so v težkih časih iskale pri bankah kredita, da je zveza z bankami težka, velikokrat za vse združništvo nevarna. Banke so kapitalistični zavodi, ki iščejo samo dobiček. Zveze pa nimajo tega namena in so osnovane na temelju vzajemne bratske podpore.

Zveza ima namen izravnati denar v združništvu, plodonosno nalagati prebitke, skrbeti, da se dobi za zadrage toliko kredita, da morejo zadostiti vsem svojim potrebam in da je ta kredit kolikor se da po ceni. Tukaj se jasno čuti potreba odprte poti na denarni trg. Te pa, kakor smo že rekli, zveza sama nima; še manj seveda posamezne zadrage. Banke sploh nerade občejujejo s posameznimi zadrugami — povdarjamo, da tu ne mislimo na velike kreditne zadrage Schultze-Delitschevega sestava, ki so že same prav za prav banke — nerade pa tudi z zvezami. Všeč jim je seveda, če zadrage ali zveze pri njih nalagajo denar, ker s tem denarjem delajo svoje kupčije in dobičke; toda kadar gre za kredit združništvu, so banke do vratu zapete. Ta kredit jim že zato ni všeč, ker premalo nosi. Dobitek delajo banke pri svojem denarnem poslovanju s tem, da denar pri njih hitro kroži. Menice se izdajajo le na kratke obroke. Tega pa pri zvezah ni mogoče. Kmečki stan ni kakor trgovski, ki ima vsak dan svoje dohodke. Kmet prejema denar samo malokdaj v letu, jeseni, ko spravi svoj pridelek in sem pa tja v letu, ko proda kako živinče.

Kmečke posojilnice ne poznajo menic, marveč posojajo svojim članom na zadolžnice

ali na tekoči račun. Banke pa delujejo v ogromni večini samo z menicami. Pač poznajo za svoje velike tvrdke tudi tekoči račun; toda za tekoči račun zahtevajo varnost in sicer tako ki je niti zadrage, niti zveze ne morejo dati. Pri naših posojilnicah sloni kredit, kakor smo že rekli, poglavitno na osebnem jamstvu. Na osebno jamstvo, kakor je v združništvu v navadi, pa banke ničesar ne dajo. Pač imamo tudi pri menicah osebno jamstvo; toda menice so izstavljene na kratke obroke in na podlagi menice se dolg v najkrajšem času lahko iztoži. Tega obojega pa v združništvu ni. Sama na sebi je gotovo rajfajznovka, ki je osnovana na neomejeni zavezi, mnogo varnejša nego kak trgovec ali veleobrnik; toda neomejeno jamstvo pride po naših postavnih določilih do veljave samo v slučaju likvidacije ali konkurza kake zadrage. Tudi omejeno jamstvo stopi v veljavo še-le v teh le slučajih. Banka je po svojem ustroju navezana na hitro kroženje denarja in vsled tega nobena ne vpoštevata jamstva članov pri zadrugah. Kadar gre za kako posojilo kaki zvezi ali zadrugi, računa banka samo z gotovim premoženjem dotične zadrage ali zveze in določa svoj kredit izključno na podlagi tega gotovega premoženja, h kateremu se štejejo deleži in rezervni zaklad.

Kako naj se torej združništvu odpre pot na svetovni denarni trg? Odgovor je samo eden. Tu vmes mora stopiti na plan država. Združne zveze morajo imeti v zavodu, ki je javnopravnega značaja, ki mu država da na razpolago sredstva iz svojega premoženja, svojo končno izpopolnitev. Tak zavod je lahko ali popolnoma državen, ali pa mešanega značaja, da ga namreč ne vodi samo državna oblast, marveč da imajo pri njegovem vodstvu besedo tudi združne zveze, njegove članice.

Kako je v drugih državah.

V dveh člankih smo že razložili, kako skrbi država za združništvo na Bulgarskem in v Srbiji, kako je bulgarska zakonodavna

oblast ustanovila državno centralno blagajno za združništvo pod naslovom „Zadružne banke“ in kako na Srbskem iz državnih sredstev dajejo na razpolago denar „Glavni zvezi“, ki je tam centralna zadružna blagajna. Poglejmo zdaj najprej k nemškim sosedom.

1. Pruska centralna banka. Nemško združništvo si je osnovalo v obliki delniških družb dve samostojni zadružni centralni blagajni: za rajfajzensko združništvo kmetijsko centralno posojilnico v Neuwiedu ob Renu (sedaj v Berlinu), za kmetijsko združništvo sploh državno zadružno blagajno v Darmstadtu. Pokazalo se je pa, da te delniške družbe prav za prav služijo le bolj takim zadrugam, ki so že same močne in ki samo sem pa tje potrebujejo kredita. Slabše, na denarju ubožnejše zadruge vkljub tem delniškim družbam niso mogle napredovati. Zato se je jelo misliti na državni zavod, ki bi podpiral s posojili združništvo in bi se obenem v njem tudi plodonosno nalagali prebitki posameznih zadrug in zvez. Šlo je hitro. Meseca junija 1. 1894 je pruska agrarna konferenca sprožila to misel. Meseca marca 1895 je pruski državni svet sklenil, da se ta misel uresniči. V deželnem zboru sta bila dne 15. marca in dne 3. maja stavljena dva predloga v tem smislu. Dne 8. junija je vlada predložila zakonski načrt, po katerem naj se osnuje pruska centralna blagajna. Dne 10. junija je proračunski odbor ta zakonski načrt sprejel. Dne 3. julija ga je sprejel deželni zbor in dne 6. julija pruska gosposka zbornica. Dne 31. julija je sklenjeni zakon vladar potrdil. Dne 1. oktobra je pa centralna blagajna začela poslovati. Ta centralna blagajna je ustanovljena kot posebna pravna osebnost pod nadzorstvom in vodstvom države. Vodijo jo državni uradniki, ki jih imenuje ministrstvo; direktorje pa imenuje kralj na predlog ministrstva. Finančni minister je nadzorovalna oblast. Zadružne zveze volijo zadružni svet, ki ima samo posvetovalni nalog, odločevati pa ne more nič. Potrebni kapital za centralno blagajno je dala država in sicer

začetkom 5 milijonov. Že dne 8. junija 1896 se je zvišala ta vsota na 20 milijonov, 1. 1898 na 50 milijonov in dne 13. julija 1909 na 75 milijonov kron. Pomislimo, bogati pruski narod ima od države 75 milijonov na razpolago. Pri nas prav za prav do zdaj še niti groša. Po zakonu je določeno, da gre polovica čistega dobička pri pruski centralni blagajni v rezervni zaklad; kar preostane, se porabi najprej za obrestovanje vloženega državnega denarja. Obresti znašajo 3%, dokler rezervni zaklad ne doseže 25% temeljnega kapitala, potem do 4%. Zadrugam se daje kredit na tekoči račun ali na menice; toda redno samo potom zvez. V izjemnih slučajih v lombardnem in meničnem prometu tudi naravnost posameznim zadrugam. Povprek daje centralna blagajna zvezam za zadruge posojilo v tej meri, da pride 100 do 300 mark na enega zadružnika. Vsaka zadruha mora potom zveze izkazati svoje premoženje in tudi vrednost svojega jamstva. V ta namen poskrbi zveza, da n. pr. vsaka rajfajznovka poda po zvezi centralni blagajni natančen izkaz premoženja svojih članov, da se s tem spozna vrednost neomejene zaveze. Pri omejeni zvezi se pa poda izkaz dohodkov, ki jih imajo zadružniki posamnih zadrug. Centralna blagajna torej v polni meri upošteva jamstvo zadružnikov. Navadno ne posoja svojega denarja, marveč na podlagi vrednostnih papirjev, v katerih ima naloženega večino osnovnega kapitala, išče kredita na borzi. Posebnega uradnika ima, ki gre vsak dan na borzo in izkuša za centralno blagajno dobiti čim najceneje potrebnega denarja.

Pred seboj imamo letno poročilo, ki se je končalo dne 31. marca 1910. Včlanjenih je bilo pri centralni blagajni tega leta 52 združnih zveznih blagajn, 19 kmetijskih blagajn, 33 deželnih blagajn, 6 vitežkih posojilnih zavodov, 6 deželnih komisijskih zavodov, 744 hranilnic, 495 drugih denarnih zavodov in 198 javnih blagajn. Omenjati moramo posebej, da se zlasti posojilnice centralne bla-

gajne zelo rade poslužujejo in da v nji zlasti nalagajo svoje prebitke. Imenovanega leta je imela pruska centralna blagajna prometa 15.197,808.796·64 mark. Ogromna vsota! Pruski kmet in obrtnik blagrujeta srečno misel, ki je rodila centralno blagajno in ki omogočuje zadrugam, da po ceni in hitro poskrbi za to, da se dobi potrebni kredit.

2. Na Nemškem so še tele centralne blagajne, ki so pa ustanovljene v obliki zadrug večinoma od države ali pa vsaj dobivajo znatno državno podporo:

- a) Bavarska centralna posojilna blagajna v Monakovem; Država je dala tej blagajni 500.000 mark po 3 % in 260.000 mark po 2 % na razpolago.
- b) Pfalška kmetijska banka.
- c) Deželna državna blagajna za Saksonsko. Tej je dala saksonska država 6 milijonov mark po 1½%.
- č) Kmetijska zadružna centralna blagajna na Württenberskem ima od države kredita 1 milijon mark po 2 %.
- d) Meklenburška deželna zadružna blagajna.
- e) Deželna zadružna blagajna v Oldenburgu.
- f) Centralna blagajna badenskih nakupovalnih in prodajalnih zadrug.

Druge države.

1. Francosko. Državni zakon določa, da mora francoska banka (Banque de France), ki opravlja na Francoskem tiste posle, kakor pri nas Avstro-ogrška banka, dajati državi sredstva, s katerimi pomaga zadrugam z ozirom na potrebni kredit. Po zakonu dne 29. decembra 1911 je n. pr. morala v ta namen dati državi 25 milijonov frankov na razpolago. Poleg tega stoji francoska banka direktno s pokrajinskimi blagajnami v denarnem stiku.

2. Na Laškem je več kreditnih zavodov, ki imajo javnopravno veljavo in ki jim za zadružništvo država iz svojega daje denar na razpolago. Tako ima n. pr. Istituto di credito agrario per il Lazio v Rimu na podlagi zakona z dne 21. decembra 1902 1 mi-

lijon lir državnega denarja; Cassa provinciale di credito agrario per la Basilicata na temelju zakona z dne 30. aprila 1904 2 milijona lir državnega denarja; dalje Cassa adempirile v Sardiniji 3 milijone državnega denarja po 2 %, ki se ima vrniti v 50ih letih.

3. Portugalsko. Leta 1908 se je sklenil zakon, da mora portugalska banka 25 milijonov frankov dati kmetijskemu kreditu na razpolago. Za ta denar jamči država. Vinogradniški zvezi jamči država do 5 milijonov frankov.

4. Rumunija. Po zakonu iz leta 1903 se je centralni blagajni, v kateri so združene kmečke posojilnice (Banca popolare) dalo državnega denarja 20 milijonov frankov na razpolago. Te kmečke posojilnice so dale do dne 31. decembra 1909 66,592.504·95 frankov posojil. Zadružništvo je na Rumunskem tako razvito, da je vsak tretji kmet član kake posojilnice. Obresti so tam seveda mnogo večje nego v zapadnih državah. Redno se ne dobi denarja pod 10 % pri kmečkih posojilnicah.

5. Argentinijska. Vlada in Banca di Commercio Hispano Argentino sta ustanovili poljedelsko banko za pokrajino Buenos Aires. Država je vložila 25 milijonov; ravno toliko imenovana banka. Ves ta denar je določen izključno za kmetijski kredit, po večini do zdaj za hipotekarni, ne za osebni kredit. Vendar smo pa navedli Argentinijsko zato, ker nam priča, kako tudi ta prekmorska država umeva svojo nalogo glede na kreditne potrebe kmečkega ljudstva.

6. Egipt. Po državnem posredovanju in ž njeno pomočjo se je osnovala leta 1902 poljedelska banka v Egiptu, nad katero ima finančni minister svoje nadzorstvo. Država garantira tej banki 4,220.000 frankov s 3½ %, plačuje upravne stroške in poleg tega daje še letne podpore. Poljedelska banka je namenjena predvsem najrevnejšim kmetovalcem felahom. Kako malotne so egiptovske kmečke razmere, se razvidi iz tega, da je 90 % vseh prebivalcev takih, ki imajo k večjemu do 2 ha

(5 feddanov) zemljišča. Obrestna mera znaša sedaj 8 %.

Načrt avstrijske centralne blagajne.

1. Načrt je naša vlada predložila državni zbornici 1. 1906. Tedanji sekijski načelnik v finančnem ministrstvu, sedaj podravnatelj Avstro-ogrske banke, Gruber, je slučajno na nekem svojem uradnem potu v Budimpešto zvedel za ogrsko zadružno centralno blagajno in si je ogledal njeno plodonosno delovanje. Kar je videl in slišal, je povedal tedanjemu svojemu šefu finančnemu ministru dr. Koritovskemu in mu sprožil misel, naj bi se tudi v Avstriji kaj podobnega osnovalo. V državni zbornici se je pač že od 1. 1891 vložilo zlasti od kmečkih zastopnikov več predlogov v tem oziru. Toda ti predlogi niso prišli nikoli v razpravo in vlada se tudi ni od svoje strani brigala zanje. Minister dr. Koritovski je pa Gruberjev nasvet odobral in je dal izdelati načrt za centralno blagajno. Predno ga je pa v državnem zboru predložil, je sklical na 19. in 20. septembra 1906 v finančno ministrstvo ustno enketo, h kateri je povabil razne delavce na zadružnem polju iz cele države. Pisec tega članka se je te enquete tudi udeležil.

Novi zavod naj bi imel naslov „Centralna zadružna blagajna za kraljestva in dežele zastopane v državnem zboru“. Do razprave pa načrt Koritovskega ni prišel. Ustavljali so se mu zlasti Poljaki češ, da imajo v svoji deželi na podlagi sklepov deželnega zbora vzorno uredbo; da so pač za to, da država da iz svojih sredstev gališkemu zadružnemu patronatu pri deželnem odboru kapital na razpolago, da pa niso za to, da bi se osnoval en osrednji zavod za celo državo. Jasno je, da glavnega namena centralne blagajne ljudje, ki so to trdili, ne poznajo. Ne gre samo, to ponovno povdarjamo, za to, da se dobi od države kredit na razpolago za zadružništvo, marveč še važnejše je, da se potom centralne blagajne odpre zadružništvu pot na denarni trg. Vsak, kdor ima količkaj posla s finančnimi vprašanji, ve, da tukaj neprimerno več zmore velik

centralni zavod, kakor kopica malih. Gotovo bi noben prijatelj zadružništva ne nasprotoval, ko bi država ponudila iz svojih sredstev denar posameznim zvezam. Tudi naša Zadružna zveza bi ga, zlasti če bi bil po nizkih obrestih, z velikim veseljem sprejela. Po ti poti bi se dalo marsikaj dobrega narediti. Toda tega od naše vlade ni bilo in tudi danes ni pričakovati. Obenem pa ta pot ne vodi do končnega cilja, ki mora biti vsakemu zadružniku v tem, da se ugodnosti svetovnega denarnega trga odpro tudi za zadruge. Mimogrede naj omenjam, da so zastopniki šulcejev z veliko sitnostjo ugovarjali ustanovitvi pruske centralne blagajne, češ da imajo kredita dovolj pri velikih bankah; toda njihova modrost se je kmalu raztopila. Danes se šulcejevke silno rade poslužujejo centralne blagajne na Pruskem. Tako bo menda tudi s Poljaki. Danes mislijo že drugače, ker izkušajo vsled vojne nevarnosti v zadružništvu težke čase.

Dokler nimamo centralne blagajne, je v kritičnih časih za zadružništvo velika nevarnost, da ne pride popolnoma v odvisnost od velikih bank, ki bi seveda premožnejše zadruge rade imele v svoji zvezi, ki bi pa brez usmiljenja gledale propade denarno slabejših posojilnic in ž njimi zvezane polome malih in srednjih kmetov in obrtnikov. Dokler nimamo centralne blagajne, je tudi silno težko navediti posojilnice, da se med seboj ne zadolžujejo in da nalagajo ves denar pri zvezah in tudi kredit iščejo le pri njih. Ta reč je pa ena najhujših bolezní v zadružništvu, ker onemogočuje potrebno kontrolo.

Vsled poljskega odpora se je zdelo, da je centralna zadružna blagajna padla v vodo. Leta 1911 je državna poslanska zbornica obravnavala obnovitev privilegija Avstro-ogrske banke. Pri tej priliki je zlasti podpisani predsednik Zadružne zveze čim najodločnejše zahteval, da mora Avstro-ogrska banka vsaj v tisti meri s kreditom podpirati avstrijsko zadružništvo kakor podpira ogrsko, kjer ima redno krog 10 milijonov kron svojega denarja

posojenega zadrugam. Avstro-ogrška banka se je izgovarjala, da to ni mogoče češ, da imajo Ogri močno centralno blagajno, katere pri nas ni in je izjavila, da v tem slučaju, ko bi tudi v Avstriji bil kak podoben zavod, brez ovira dala na razpolago svoja sredstva tudi avstrijskemu združništvu. Dne 28. julija 1911 je vsled tega finančni minister obljubil, da v kratkem predloži načrt zakona, po katerem bi se tudi v naši državni polovici osnovala centralna blagajna. Ta predloga je koncem leta 1911 v resnici zagledala beli dan; toda razprava o nji je bila nemogoča, ker so se ji upirale razne stranke, ki ji l. 1906 še niso bile nasprotne. Končno se je, kakor smo že omenjali, vendar le doseglo, da je prišla predloga brez prvega čitanja v proračunski odsek.

Kako ima biti osnovana naša centralna blagajna?

Vlada je najprej izpremenila ime. Po novi predlogi se zavod ne imenuje več „centralna blagajna“ ampak „Splošni kreditni zavod za pridobitne in gospodarske zadruge kraljestev in dežel zastopanih v državnem zboru“. Vzrok za to izpremembo je po naši sodbi otročji. Vlada je hotela s tem, da je izpustila besedo „centralna“ ublažiti nasprotstvo tistih strank, ki se bojujejo za avtonomijo posamnih dežel in se upirajo centralizmu (Mladočehi in radikalni Čehi, Poljaki). Smešno je v finančnih rečeh pobijati centralizem; tem smešnejše pa v združništvu, katero je vsled tega, ker ima vso svojo moč in vse svoje delo v krajevnih zadrugah, po svojem bistvu in notranjem ustroju popolnoma decentralizirano. Dati tem malim gospodarskim telesom toliko gibčnost in moč, da morejo v korist revnejšega ljudstva izrabiti ugodnosti svetovnega trga, je pa pač za vsakega, kdor ima kaj srca za ljudstvo, tolike važnosti, da se pri tem ne more ustrašiti besede centralna blagajna.

Splošna zveza poljedelskih zadrug na Dunaju je vladno predlogo temeljito ocenila in priporočila nekatere izpremembe. Priznati

moramo, da se je vlada večinoma na te želje ozirala. Prvotna predloga je štela 22 paragrafov, sedanja jih šteje 18. Izpuščene so zlasti davčne in pristojbinske olajšave. Ogrska centralna blagajna je n. pr. prosta vsega pridobitnega davka. Cesije dolžnih pisem, katere ji posamezne zadruge prepuščajo, da na njihovi podlagi izdaja javne zadolžnice, ki jih prodaja na denarnem trgu, so ravno tako kakor javne zadolžnice same, proste vsake pristojbine. Poleg tega ima centralna blagajna pravico svoja pisma in pošiljatve, tudi denarne, po pošti pošiljati poštne prosto. V starem načrtu naj bi imela tudi naša centralna blagajna davčno prostost za cesije in za svoje zadolžnice, kakor tudi prosto poštino, toda samo za pisma na javne gosposke in urade izvensodnega postopanja; po novem načrtu imajo pa biti samo cesije proste vsake pristojbine.

Centralna blagajna ali, kakor se sedaj imenuje, „Splošni kreditni zavod“, se ima ustanoviti v obliki zadruge z nekaterimi izjemami od združnega zakona z dne 9. aprila 1873. Člani splošnega kreditnega zavoda so predvsem združne zveze. Poleg njih smejo pristopiti tudi drugi denarni zavodi, ki ne slone na dobičkariji. Kateri zavodi so taki, je prepuščeno določiti osrednji vladi. Misli se pri tem zlasti na hranilnice, dalje na poljedelske okrajne posojilnice na Češkem, na kontribucijske posojilnice na Moravskem, na kontribucijske denarne zaklade na Šlezškem, na občinske in okrajne posojilnice v Galiciji in na druge tem podobne zavode. Člani imajo najprej v glavni skupščini izvoliti glavni odbor in določiti pravila, ki pa prej niso veljavna, predno jih ni potrdila vlada, katera ima izključno pravico potrditi tudi vsako izpremembo. Glavni odbor sprejema nove člane, določa glavna načela za poslovanje in službena navodila za direktorje in uradnike in ustanavlja pogoje, pod katerimi se ima združnim zvezam dajati kredit. Dejansko vodstvo zavoda pa ima v rokah direkcija. Na čelu zavoda je ravnatelj, ki ga na predlog finančnega ministra imenuje

cesar. Njemu v pomoč sta postavljena dva podravnatelja, katerih enega imenuje poljedelsko ministrstvo, drugega pa ministrstvo za javna dela. Dva člana ravnateljstva voli glavni odbor. Ravnateljstvo imenuje in odpušča uslužbenice in uradnike. Poleg glavnega odbora in ravnateljstva je tudi v nadzorništvu 6 članov, katerih tri imenuje vlada, trije pa se volijo pri občnem zboru. Nadzorovalni svet sme odstaviti samo voljenega ravnatelja.

Država vloži v splošni kreditni zavod 6 milijonov kron. S tem denarjem jamči za zavod. Poleg tega daje pet let zaporedoma po 100.000 K letne podpore za upravne stroške. Čisti dobiček se razdeli tako-le: polovica gre v rezervi zaklad, do katerega zadružniki nimajo nobene pravice; kar preostane, gre najprej za to, da se državna vloga obrestuje do 2%. Iz daljšega preostanka se obrestujejo zadružni deleži, katere določajo pravila in sicer do 2%. Če še kaj ostane, se enakomerno razdeli med državo in med zadružnike, toda tako, da v nobenem slučaju ne smejo obresti znašati več nego 4%. Morebitni končni preostanek pripade zopet rezervnemu zakladu.

Kreditni zavod ima pravico sprejemati vloge v tekočem računu ali pa proti vložnim knjižicam. Dalje sme menice, efekte in kupone eskomptirati in dalje oddajati. Sme dajati posojila na lombard. Sme najemati posojila, sprejemati menice, kupovati in prodajati vrednostne papirje in sprejemati vrednostne papirje v varstvo in upravo. Zadružnim zvezam se imajo dajati posojila na tekoči račun proti zadolžnicam in deloma tudi na menice. Zakonski načrt določa, da se mora ustanoviti poseben garancijski zaklad. Zanj se tudi lahko porabi del državne vloge. Poleg tega se ta garancijski zaklad pomnožuje z delom čistega dobička in vpisninami. Podrobnejše določbe so prepuščene pravilom. Kreditni zavod ima pravico izdajati zadolžnice in jih spraviti v denar na denarnem trgu na podlagi svojega garancijskega zaklada. Zavod sme izdati zadolžnice na podlagi posojil, ki jih je dovolil zvezam ali pa na podlagi

zadolžnic, ki so jih dale zvezam posamne zadruge, katere so prejele kako posojilo in ki jih zveza potem kreditnemu zavodu cedira. Posojila sme dajati splošni kreditni zavod v prvi vrsti samo članom. Brez dvojbe zato, da bi potolažila gališke in češke posebneže, je sprejela vlada v svoj načrt tudi določbo, da se sme dajati posojilo tudi zadružnim zvezam, ki niso njegove članice. Ta določba je nasprotna zadružnemu duhu in bi imela, ko bi se sprejela, seveda to posledico, da bi le malo zadružnih zvez pristopilo. Nekoliko je ublažena ta določba s tem, da se sme nečlanom dajati posojilo samo, če je potrebam članov popolnoma zadoščeno in da se za nečlane sme tudi terjati višja obrestna mera.

Pojasnili smo osnovo novega prepotrebne centralnega zavoda za naše zadružništvo. Če se v resnici ustanovi, bomo besedilo zakona v svojem listu natančno priobčili in razložili. Za zdaj naj zadostuje to, kar smo povedali. Centralne blagajne so se povsod izredno lepo izkazale. Gotovo bi se tak zavod izkazal tudi pri nas. Prav za prav se sme po pravici reči, da je lahko našo državo sram, da v tem tako važnem vprašanju tako počasi in tako pozno caplja za mnogimi drugimi manjšimi državami.

Dr. Krek.

Letošnja vinska trgategv na Kranjskem.

Leto 1912 je bilo mrzlo in deževno. Ker potrebuje trta gorkote in suhega vremena, povzroča mokro in hladno poletje strah vseh vinogradnikov, posebno onih iz mrzlejših vinorodnih krajev, h katerim spada v naši deželi tudi dolenjska.

V resnici je leta 1912 vino tako slabo obrodilo, da se kaj takega že ne pomni po prenovljenju vinogradov (izvzemši leto 1910).

Gorka zima in čez mero topla in zgodnja pomlad sta povzročili, da je trta nenavadno zgodaj pognala. Sredi aprila je pa nastala

reakcija; toplomer je kazal ob snegu in burji več stopinj mraza.

Izvemši nekatere trtne nasade, ki imajo posebno ugodno lego ali katere je slučajno megla obvarovala, so bili že več centimetrov dolgi glavni poganjki in večinoma tudi nabrekla očesa popolnoma uničena.

Samo pri kasno poganjajočih vrstah je ostalo nekaj glavnih oces kakor tudi pri poznebljih zgodnjih vrstah na ugodnejših legah postranska očesa.

Trta je tri do štiri tedne kasneje vkljub mrazu vnovič pognala in sicer taka močno, da so neizkušeni trdili, da se v vinogradih ni zgodilo skoro nič škode. Trta je močno rastla in stranska očesa so v dobro oskrbovanih vinogradih kazala, da bodo obrodila.

Trta je odevetela pozno in v deževnem vremenu, kar je vnovič vzelo upanje vinogradnikom.

Hladno in deževno vreme avgusta je povzročilo, da se je pojavilo mnogo trtnih boleznij, in sicer peronospora, posebno pa oidium. Ti dve bolezni sta v posameznih krajih vničili večji del pridelka.

Kar je pustil avgust, to je bilo izpostavljeno mrzlemu in deževnemu vremenu meseca septembra, ko je toplomer pogosto kazal malo da ne ničlo. Grozdje ni moglo v mrazu zoreti, in kar je bilo na pol zrelo, je pričelo gniti.

Zdravo na pol zrelo grozdje so plenili lačni ptiči z velikim veseljem; celo vrane so se spravile letos nad grozdje.

Trtni listi so pričeli na onih krajih, kjer je bilo trti slabo pognojeno — in to je žalibog z našimi vinogradi na Dolenjskem — vsled mrzlega vremena zgodaj rumeneti, tako da so vinogradi sredi septembra kazali tako lice kakor drugače koncem oktobra. Porumeneli trtni list pa ne more proizvajati sladkorja, in tako tudi ni moglo zorenje grozdja uspevati.

Če upoštevamo, da so ravno pozno zoreče vrste spomladi najmanj trpele od mraza, da

so torej te vrste trte imele največ grozdja, ki pa vsled zgodaj porumenelih listov ni moglo dozoreti, tedaj je lahko razumljivo, zakaj je letos grozdje tako kislo ostalo. Če bi bilo letos septembra meseca tako gorko vreme kakor oktobra, bi bila kakovost brez dvoma drugačna.

Ker je pa grozdje po vinogradih, mesto da bi zorelo, vsled ptičev, gnilebe, bolezni itd. od dne do dne vedno bolj izginjalo, ni preostajalo vinogradnikom drugega kakor napol zrelo grozdje trgati.

Trgatev se je na Dolenjskem pričela 25. septembra in je trajala do 15. oktobra. O kvantiteti in kvaliteti narejenega mošta zamore podpisani na temelju osebnega poizvedovanja in mnogoštevilnih poročil vinogradnikov sledeče povedati. Najslabši so bili vinogradi severnega pasa dolenjskega vinorodnega ozemlja, in sicer v sodnih okrajih Litija, Radeče, Žužemberg, Trebnje in deloma tudi Mokronog in Novomesto.

V prvo imenovanih treh okrajih je mnogo vinogradnikov, ki niso prav nič pridelali; povprečno je pa malokdo pridelal več kakor dva hektolitra mošta na hektar, torej komaj dvajsetino celega donosa.

Mnogo grozdnih vrst, n. pr. mnogo razširjena cvičkova vrsta, žametasta črnina, havščina in zelenika ni bilo tu pa tam niti toliko zrelih, da bi se moglo trgati.

V imenovanih okrajih, kjer je deloma tudi toča pobila (Litija, Novo mesto), se je povprečno pridelalo štiri hektolitre na hektar, torej niti desetino polne trgateve.

Mošt je izkazoval deset do dvanajst odstotkov (redko čez) sladkorja (četrtno manj kakor lani) in 14 do 24 pro mile kisline (skoraj še enkrat toliko kakor prejšnje leto).

V sodnih okrajih Krško in Kostanjevica je bila trgatev kvalitativno in kvantitativno boljša. Tu se je povprečno pridelalo — kar je odvisno od lege itd., 10 do 15 hektolitrov na hektar, torej četrtno polnega donosa,

Sladkor je znašal 14 do 15 odstotkov (tu pa tam pri boljših vrstah tudi čez), kislina pa 12 do 14 pro mile.

V Beli krajini (politični okraj Črnomelj) je bil položaj zelo različen. Sodni okraj Metlika je bil boljši kakor sodni okraj Črnomelj. V prvem je bila najboljša občina Semič, osebno njena srednja lega (v višini predorovega izhoda nove železnice) in sosednja občina Kot, potem kraji Vidošiči v občini Drašiči. V tej legi so nekateri posestniki, ki so toliko pridelali kakor lani.

Nekatere občine, n. pr. Lokvica, kjer je slana, in Radovica, kjer sta slana in oidium mnogo škode napravila, so zopet slabe.

Povprečno pa se lahko računa, da se je v sodnem okraju Metlika pridelalo 15 hektolitrov mošta na hektar. Vsebina sladkorja je bila, kakor je samo ob sebi razumljivo, večja kakor na ostalem Dolenjskem in je znašala 15 do 17 odstotkov.

V črnomeljskem sodnem okraju, kjer sta povzročila slana in peronospora zelo mnogo škode, je bilo mnogo slabše, tako da se je dosegel povprečno komaj donos čez pet hektolitrov na hektar.

Sladkorja je vseboval mošt manj, kisline pa več kakor v metliškem okraju. (Sladkorja okrog 13 do 15 odstotkov, kisline 13 do 15 pro mile).

Tako se je pridelalo na vsem Dolenjskem (Belo krajino všteti) okrog 59.200 hektolitrov mošta. Torej pride pri 9.185 hektarih vinogradov povprečno okrog 6.5 hektolitrov na hektar.

Kakor na Dolenjskem je tudi v reški dolini (sodni okraji Postojna, Senožeče in Ilirska Bistrica), kjer vladajo slični odnosi z ozirom na lego, klimo in zemljo kakor v severnih predelih Dolenjske. Tu se je pridelalo okrog 600 hektolitrov vina.

Vipavska dolina je nasprotno tudi letos dokazala, da ima pravo vinsko podnebje. — Spomladanske slane ni bilo, pa tudi poletno

in jesensko vreme je bilo trti mnogo ugodnejše kakor na Dolenjskem.

Kdor je pravočasno in zadostno preganjal trtne bolezni (oidium in peronospora), je tu dosegel letos normalno trgateg. Splošno je bila spodnja vipavska dolina boljša kakor zgornja. Posamezni pridni vinorejci, ki svoje vinograde dobro gnoje in obdelujejo, so dosegli letos lepo trgateg, ki je prinesla do 100 hektolitrov na hektar. Povprečno se pa lahko vzame, da se je pridelalo na hektar dobrih 50 hektolitrov mošta, kar znaša pri površini 747 hektarov, ki so s trto zasajeni, okrog 40.000 hektolitrov mošta.

Kakovost pridelanega mošta je zelo zadovoljiva. Navadne vrste so dale 15 do 17 odstotkov sladkorja in 8 do 9 pro mile kisline. Boljše vrste pa izkazujejo mnogo večje odstotke sladkorja in 8 do 9 pro mile kisline. Boljše vrste pa izkazujejo mnogo večje odstotke sladkorja, t. n. pr. v državnem vrtu na Slapu pri Vipavi od 18.3 odstotka (zelen) do 22.7 odstotka (rulanec), med tem ko imajo kisline od 8.8 pro mile (zelen) do 7.3 pro mile (rulanec).

Vsebina kisline je torej tudi v Vipavi večja kot navadno, toda to nič ne škoduje pri vipavskih vinih, ki navadno trpe na pomanjkanju kisline. Nasprotno je vsebina sladkorja popolnoma normalna.

Trgateg se je pričela 23. septembra in je trajala do 10. oktobra. Vipavski vinogradniki so bili letos poleg tega še tako srečni, da so dosegli zares lepe cene. Že dolgo pred trgatvijo se je pojavilo mnogo vnanjih kupcev (največ iz Nižnjavstrijskega, osebno iz Dunaja), ki so pokupili mošt ali mlado vino.

Posamezniki ali skupine so kupili 4000 do 6000 hektolitrov vina skupaj. Skupno se je gotovo že okrog 30.000 hektolitrov vina prodalo. Cene so bile začetkoma 34 do 40 K za sladki mošt in 44 do 46 K za mlado vino. Zdaj (koncem oktobra) stane mlado vino 46 do 50 K hektoliter, boljše blago (posebne

vrste) 60 do 80 K za hektoliter; toda zaloga je mala, večinoma v trdnih rokah.

Na Dolenjskem so cene različne. V severnih predelih sploh ni nikake vinske kupčije zaznamovati. Deloma je vino preкисло, deloma se je komaj za dom pridelalo. V ostalih krajih se gibljejo cene pri letošnjem vinu med 40 do 50 K, pri boljši kakovosti okrog 60 K. Lanska vina so tu po 70 do 80 K hektoliter; zaloge je le malo in v trdnih rokah.

Te cene se bodo bržkone tudi držale, vinske zaloge so skoro povsod vsled slabih vinskih letin pošle.

Skupna produkcija na Kranjskem znaša torej okrog 100.000 hektolitrov mošta, torej povprečno 10 hektolitrov na hektar, torej komaj četrtino normalnega pridelka. Leta 1908 je bilo 390.271 hektolitrov, 1909 le 361.360 hektolitrov, 1910 le 58.704 hektolitrov in 1911 le 225.991 hektolitrov.

Glede skupne produkcije se da leto 1912 z letom 1910 primerjati, samo je treba tu pomisliti, da so bila pred letom 1910 tri bogata vinska leta, pred letom 1912 pa dve slabi vinski letini. Radi tega je letos položaj dolenjskih vinorejcev skrajno žalosten.

Bohuslav Skalicky,

e. kr. vinarski nadzornik za Kranjsko.

Obiranje in hranenje sadja.

Zrak v shrambi.

Znano je, da pomolzeno mleko ne sme stati v hlevu, da se ne navzame hlevskega duha; saj priporočajo zato molžo na prostem v svežem zraku, kar n. pr. na Danskem tudi izvršujejo. Dober ukus mleka je odvisen od čistega zraka. Če mleko stoji v sobi, kjer pušijo tobak, dobi mleko duh po tobačnem dimu. Mleko, ki je v shrambi hranjeno poleg slanine, čebulje in drugih začimb, izgubi svoj ukus in se navzame drugega iz sosednih predmetov.

Kar velja za mleko in surovo maslo, velja vse do pičice tudi za sadje. Nobena stvar

ni tako občutljiva poleg mleka in masla, kakor sadje. S slabim duhom pokvarimo najfinejše namizno sadje. Ljubitelji žlahtnega sadja pa imajo dober ukus in z njim moramo računati. Najboljše in najfinejše sadje odklanja kupec, ker mu ukus ne ugaja, da si prav za prav niti ne ve, od kod in zakaj sadje ne diši, kot bi imelo.

Težko dišeče reči: naftalin, karbol, lizol i. t. d. prodro skozi druge prostore s svojim duhom, ki se prime sadja ter ga pokvari do cela, da ni več užitno.

Branjevec v zaprti prodajalni nima nikdar ukusnega sadja, ker prodaja poleg njega slanike, polenovko i. t. d. Zato je najboljše ono sadje, ki se prodaja na prostem v svežem zraku. To vedo tudi nemški sadjerejci in nečejo na trgu s svojim sadjem v zaprte tržnice, kjer je težek duh po drugih stvareh, da ohranijo sadje v naravnem ukusu in duhu.

Ako pa smo že grešili, popravimo napako deloma s tem, da prezračimo sadje na čistem zraku, oziroma na ostrem prepihu in sadje izgubi saj deloma tujo primes.

Sadne shrambe.

Iz prejšnjega sledi, da je najboljše, ako imamo za sadje nalašč narejene shrambe, ki služijo samo svojemu namenu. Naša klet, kjer gnjijo razne rastlinske tvarine, kjer se kisa zelje in repa, niso prav za nič. Taka klet ima vsaka težek duh, ki je tudi vlažen in pregorak.

Najboljše so shrambe, kjer leži sadje tik zemlje. Na severni strani naših hiš si postavimo tako shrambo, ki je od drugih poslopij popolnoma ločena. Zrak ne sme biti zaprt; zato naj ima shramba dva okna, da jo lahko prezračimo. Če je shramba v tleh, je takoj pregorka in prevlažna; oboje pa zmanjšuje trpežnost.

Pozimi taka shramba ne zadostuje za ono sadje, ki ga hočemo za december, januar, februar ohraniti. Dasi je najbolj primerna temperatura dveh do treh stopinj po Celziju, se

vendar lahko ob hudem mrazu shramba preveč ohladi, da sadje namrzne.

Za ta slučaj je treba poslopja z dvema stenama, ki se zbijeta najceneje iz desek, špranje se morajo seveda obiti, da ne prodira mraz skozi nje. Med obema stenama je zrak in ta je, kakor znano, slab prevodnik toplote, zato pa ohranjuje shrambi toploto, ker jo počasi prevaja vun, nasprotno pa zabranjuje prodiranje mraza v shrambo.

Ob zelo hudem mrazu je dobro shrambene stene obložiti s koci, odejami i. t. d.

Vesten gospodar bode večkrat pogledal v shrambo, kjer bo imel obešen termometer, ki mu naznanja toplino shrambe. Če se bliža živo srebro ničli, tedaj zažge čistega špirta v posodi in segreje zrak, v kolikor je potrebno, da reši sadje. Seveda je mala peč in nalahko segrevanje v potrebi še boljše in ceneje.

Poletu pa zračimo in sušimo shrambo, kadar je prazna.

Prav koristno je tudi belenje notranje stene. Apno je namreč hud sovražnik bacilov, ki povzročajo gnjilobo, plesnobo i. t. d.

Prav dobro je tudi, ako zažgemo nekaj žvepla v shrambi. Žvepljanje ima isti namen, kakor pri vinskih posodah: žveplo umori vse bacile.

Hišice za hranjenje sadja.

V krajih, kjer imajo mnogo sadja, si postavijo nalašč hišice za sadje. Te obstoje iz pritličja in podstrešja ter so silno preprosto narejene. Spodnji del je zidan, tla pa z opeko tlakovana in tik zemlje. Notranje stene se vsako leto pobelijo. V shrambi ni nikakih polic, pač pa so tla predeljena z deskami v več oddelkov. Sadje se naloži na tla z slamo postlana in sicer v plasteh do 50 cm visoko. Posamezni oddelki so namenjeni raznim sadnim vrstam. Okna so dvojna v obrambo mraza. V te prostore pride zimsko sadje, ki je hočejo dalj časa hraniti. Z deskami predeljen prostor je potreben, sicer bi bili kupi previsoki in bi se preveč segreli in sadje ožulilo.

Gornji prostor, podstrešje, pa je namenjen jesenskemu sadju oziroma izvanredno sadja bogati letini. Ta prostor je iz desek, tvorečih dvojno steno, istotako strop. Toda okna morajo biti.

V spodnjem in zgornjem prostoru pa je durim nasproti okno, da naredo po potrebi preprih.

V zadnjem času pa so napravili take shrambe tik zemlje, ki so podobne na tleh sloneči strehi. Ta shramba je pokrita z debelo plastjo zemlje. Rekli bi, da je nekaka zasipnica za repo. Razlika je ta, da ne pride prst v dotiko s sadjem, ker je varuje lesen obod, na katerem teži prst. Napeljeni so pa za zračenje zračni kanali, za odvajanje zraka nekake, dimnikom podobne odprtine na vrhu. V teh shrambah ohranijo sadje do binkošti.

Police.

Vsako, četudi še tako trpežno sadje pa je treba večkrat pregledati, če ni kak sad med njimi nagnit. Gnjoba se hitro od sadu do sadu razširja, zato je treba vsako nagnito jabolko ali hruško takoj odstraniti. Za tako kontrolo pa izborna služijo police. Te naredimo drugo vrh druge, a ne pregosto, da lahko potegne preprih čez nje ob zračenju. Take police so namenjene le najfinejšemu sadju, katero hočemo najdalje ohraniti. Na takih policah, ki so zelo enostavne in cenene, leži sadje v samo eni vrsti, kar olajšuje hitro pregledovanje sadja.

Francozje imajo police, ki so popolnoma podobne našim stopnicam. Tudi te so zelo praktične in olajšujejo kontrolo.

Hranjenje za domačo potrebo v sili.

Nima pa vsakdo niti primerne shrambe, niti prostora za njo. Posebno meščanom, ki se založe v jeseni s sadjem, gre trda. V takem slučaju si dobimo zaboj, naložimo vanj trpežnega sadja do vrha in ga z pokrovom pokrijemo. Zaboj postavimo na kak primeren prostor, ki ni okužen po smrdelih snoveh. Pokrov za-

branjuje izhlapevanje in prepreči venenje, deske pa obvarujejo sadje zmrzovanja.

Vsak prostor naj bo zračen, kar je glavni pogoj. Tudi isti prostor za sadje je velikega pomena. Kakor se vino ohrani le v dobri in z vinskim ukusom in duhom prepojeni posodi, tako ostane tudi sadje dobro in ukusno le v shrambi, prepojeni z dobrim sadnim duhom.

Vidimo, da tudi sadje potrebuje skrbnega negovanja, če je hočemo boljše vnovčiti. Brez truda ni nič. Upajmo, da prešine v dogledni bodočnosti tudi naše sadjerejce ta napredni duh nemških in francoskih sadjarjev, ki jim sigurno prinese boljše gmotno stanje in več veselja do sadjarstva.

Zupan.

Vestnik Zadružne zveze.

Zadružne elektrarne. Opaža se, da po več krajih dežele nameravajo gospodarji ustanoviti elektrostrojne zadruge, da si zgrade skupne zadružne elektrarne in tako dosežejo ceno gonilno silo.

Deželni odbor je pripravljen, po svojih močeh podpirati taka zdravo zasnovana gospodarska podjetja, vendar mora pri tem vpoštevati, da so v načrtih velike deželne električne centrale, katere bodo preskrbovale zadostno vso svojo okolico s potrebno električno gonilno silo in bi bilo gotovo v takih krajih zelo neracionalno graditi lastne manjše elektrarne. Vsled izkušenj, ki so jih doživeli gospodarji v drugih državah, je pa treba tudi pri upravičenih manjših zgradbah velike previdnosti.

Z ozirom na to je deželni odbor sklenil v seji dne 7. decembra 1912, da bo načeloma podpiral le one elektrostrojne zadruge, ki mu bodo predložile pred pričetkom zgradb načrt in proračun v izjavo, da nima ničesar proti izvršitvi take zgradbe.

V lastnem interesu zadrug je, da se tega načelnega sklepa drže.

Zadružni pregled.

Nove zadruge. Tekom meseca novembra t. l. so bile v zadružni register vpisane naslednje jugoslovanske zadruge:

Na Kranjskem:

Trboje (dež. sod. Ljubljana), Kmetijsko društvo v Trbojah, r. z. z o. z.

Župečavas (okrož. sod. Rudolfovo), Pašniška zadruha v Župeči vasi, r. z. z o. z.

Na Štajerskem:

Središče (okrož. sod. Maribor), Kmečka hranilnica in posojilnica v Središču, r. z. z n. z.

Izbrisani iz zadružnega registra sta bili tekom meseca novembra t. l. naslednji zadruge:

Ljubljana (dež. sod. Ljubljana), Št. Peterska občekoristna stavbna zadruha v Ljubljani, r. z. z o. z.

Sv. Andraž (okrož. sod. Maribor), Zadruha za rejobikov pri sv. Andražu v Slovenskih goricah, v. z. z o. p.

Vloge pri „Ljudski posojilnici“ v Ljubljani garantirane od dežele Kranjske. Odbor „Ljudske posojilnice“ v Ljubljani je sklenil pritrčiti sklepom deželnega odbora radi deželne garancije. Obenem je sklenil odbor, nakloniti iz razpoložnega zaklada svoto 100.000 kron (stotisoč kron) v deželni zadružni garancijski zaklad. V posledici teh sklepov stoje odslej vse hranilne vloge in vloge v tekočem računu pri „Ljudski posojilnici“ v Ljubljani pod deželno garancijo. Za deželnega komisarja pri tej zadruhi je deželni odbor imenoval deželnega tajnika dr. Lovro Pogačnika, njegovim namestnikom pa deželnega zadružnega asistenta dr. Josip Podobnika.

Profesor Randa vlagatelj hranilnic in posojilnic. Bivši pravosodni minister in odlični češki jurist, profesor Randa priobčuje onim, ki imajo denar naložen po hranilnicah in posojilnicah: „Pameten človek niti ne more umeti nesmiselne bojazni nekaterih, posebno manje izobraženih slojev, da bi namreč v slučaju vojne mogla država poseči po gotovinah ali vrednostnih papirjih hranilnic. Država ne sme posezati po privatni lastnini, pa naj bode posameznikov, korporacij ali družb. To je v kulturnih državah temeljni princip državljanske pravice, ki jo celo naši državni osnovni zakoni priznavajo kot glavni princip javnega prava: Posezanje po privatni lastnini hranilnic bi bil enostavno rop, ki ga ne bo zagrešila kulturna država. V smislu mednarodne konvencije haške se niti sovražnik ne sme dotikati privatne lastnine, posebno pa ne one bank, posojilnic in hranilnic ali drugih privatnih zavodov ali družb. Tudi za časa vojne velja kardinalno pravilo: Privatna lastnina je nedotakljiva! Mi se vendar še sami spominjamo prusko-avstrijske vojne: niti sovražnik ni za časa okupacije avstrijskega ozemlja

posegel po privatni lastni bank, hranilnic in podobnih denarnih zavodih. Z zadoščenjem moramo tudi beležiti izkustvo, da med vojno leta 1866. niso le hranilnice, ampak tudi solidno fundirane banke in primerno vojene posojilnice nemoteno prebile vojno katastrofo. Na tem razveseljivem rezultatu niso tudi prehodne napetosti mogle nič spremeniti. Zastrašeni krogi našega občinstva naj se torej pomirijo. Le nespamet, nevednost, ali pa zloba more zastrašeno ljudstvo naganjati k nepremišljenemu dviganju vlog iz hranilnic. Strah nespametnih vlagateljev bi se dal še razlagati kolikor toliko, ako bi se jim vloge vračale v zlatu ali srebru. Kovani denar bi mogli potem kje skriti na dobro srečo, kakor se je to dogajalo v starih časih. Ali dobivajo papirnat denar, ki jim ga lahko ukradejo ali gre drugače pod zlo. Torej: pozor in mir!“

Kreditne razmere galiških zadrug. Zveza galiških pridobitnih in gospodarskih zadrug je začela akcijo, da se odpomore gališkim posojilnicam, ki so vsled neugodnih kreditnih razmer močno trpele. Vlagatelji niso dvigali svojih prihrankov samo po hranilnicah, ampak tudi v posojilnicah, v katerih je naloženega nad 400 milijonov denarja. Naravno, da so prišle posojilnice zaradi tega v občutno stisko. Zveza se trudi, da bi vlada priskočila posojilnicam na pomoč na sličen način, kakor je to storila pri galiških hranilnicah, ki so dobila lombardna posojila od avstro-ogrske banke proti garanciji gališke deželne banke. Ako bi se posojilnicam ne posrečilo, dobiti enako podporo, potem bi morale svoje dolžnike, proti katerim so ves čas doslej postopale prizanesljivo, siliti, da izpolnijo svoje obveznosti. S tem bi se pa položaj še bolj poostрил. Vlada in predsedstvo poljskega kluba obljubljata, da se bodeda zavzela za to stvar. Vodstvo poljskega kluba pa izjavlja obenem, da bo težko šlo, pomagati posojilnicam na enak način kakor hranilnicam, ki posojajo pri njih naloženi denar na hipoteke in nudijo vsled jamstva dežele, okrajev ali občin dovoljno varnost.

Praktični in teoretični živinorejski tečaj v Komendi se je otvoril prošlo nedeljo ob mnogobrojni udeležbi posestnikov živinorejcev. Domači gosp. župnik pozdravi navzoče v imenu predsednika Živinorejske Zveze ter opozarja došle na marljivi kranjski deželni odbor, ki se tako živo zanima za izobrazbo živinorejcev. Pojasnjuje pomen te prireditve za faro. Na to odda besedo inštruktorju Krištofu. Ta razloži podrobni namen in pomen tečaja ter opozarja na razne napake v krmljenju, katere naj se v tečaju pojasnijo in tudi odpravijo.

Končno opominja tajnik Živinorejske Zveze g. Bore stariše, naj gredo fantom za časa tečaja na roko, da bodo mogli izvrševati svoje dolžnosti v tečaju.

Priglasilo se je 23 fantov, izmed teh 20 iz domače fare.

Predavanja o zadružništvu na dunajski eksportni akademiji. V zimskem tečaju dunajske eksportne akademije predava dr. Grünberg o „Pridobitnih in gospodarskih zadrugah s posebnim ozirom na nameravane spremembe“. Predavanja obsegajo sledeče premembe: 1.) Bistvo in namen gospodarskih in pridobitnih zadrug. Njihov razvoj in razmerje nasproti kartelom. Nameravane reforme. 2.) Ustanovitev zadruge. Pravila in prememba pravil. Podružnice. 3.) Zadružni organi (načelstvo, nadzorstvo, občni zbor, drugi organi). 4.) Zadruga in njeni pravni odnošaji (posebno pristop, izključitev, evidenca zadružnikov). 5.) Pravni odnošaji zadrug. 6.) Registracijske in nadzorovalne oblasti. Revizijski predpisi. 7.) Razpust in likvidacija zadruge. Zaveza članov v slučaju konkurza ali likvidacije. 8.) Kazenske odločbe.

Velika denarna kriza v Bukovini. Iz Bukovine se poroča, da je tam nastala velika denarna in sploh gospodarska kriza. Vsi denarni zavodi so postali skrajno nezaupljivi in malokomu dajo več denar na kredit. Razun tega je bila letošnja letina bolj pičla in tako je v Černovicali baje že prav občutna draginja. Liter mleka stane 40—48 h, kilogram krompirja se ne dobi izpod 12—14 h in v tem razmerju gredo cene dalje. Celo drva so v zadnjem času poskočila za 40% pri metru. Velik vzrok te splošne krize leži v polomu raznih rafajznovk, katere bo skušala dežela sedaj po možnosti sanirati in tako rešiti prebivalstvo še hujše katastrofe. Dežela bo v prvem zasedanju deželnega zbora dovolila 15 milijonov kron, da se ti mali denarni zavodi uredi, kar bo gotovo dobro uplivalo na splošno denarno in gospodarsko stanje. Zato pa je treba v teh težkih in res dragih časih podvojene varčnosti in previdnosti, da se ne zabrede v take neprijetne stiske.

Gospodarske drobtine.

Koliko bi stala evropejska vojna? Predsednik francoske mirovne zveze je pred kratkim izdal oklie, v katerem slika bremena in žrtve evropske vojne tako-le: Ako bi izbruhnila vojska trozveze proti drugim trem velesilam, štela bi Evropa

20 milijonov vojakov in 10 milijonov bi jih bilo odposlanih na bojišče; prevoz, oboroževanje, strelivo, oskrbovanje in škoda mest bi znašalo vsak dan 300 do 400 milijonov frankov. Čez 14 dni bilo bi najmanj 500.000 ranjencev in 100.000 mrtvih. Tovarne bi bile zaprte, trgovina ustavljena, poljedelstvo bi zaostalo, banke bi bile uničene in vse države bi morale napovedati bankrot. Na mnogih krajih bi se pojavile kužne bolezni, dovoz hrane bi ponehal in doma bi bile samo žene, otroci in starci. Pol stoletja bi bilo potreba, da bi se popravila škoda in se pozabilo sovraštvo. Dvajset milijonov evropskih rodov in bi zašlo v bedo in tugo

Mednarodno pravo o vojni. Glede postopanja v vojni so vojujoče se sile vezane med seboj po določbah mednarodnega prava. Te določbe, ki so bile na konferenci v Haagu l. 1899 potrjene po skoro vseh državah, so zelo natančne in se tikajo deloma postopanja nasproti sovražnemu vojaštvu, deloma nasproti prebivalstvu v krajih, kjer se vrši vojna. Nasproti prebivalstvu v zasedenem ozemlju sme sovražnik prevzeti funkcije domače vlade in izvrševati upravo. Prebivalstvo mu je dolžno pokorščino, ne pa tudi zvestobo; zato ne sme sovražnik od njega zahtevati prisego zvestobe niti ga siliti k vojaškim pravilom proti domači vladi, na primer da bi mu kazali pota. Vojna oblast sme od prebivalstva pobirati davke in vojne kontribucije, ali le proti potrjenju in pod odgovornostjo vrhovnega poveljnika. — Konfiscirati se sme samo državno premoženje. Javni zavodi, ki služijo bogoslužju, dobroteljnosti, umetnosti in vedi, so nedotakljivi. Ravno tako je nedotakljiva osebna last vsakega prebivalca, naj je vložena kjerkoli. Na denar zasebnih oseb, vложен v hranilnicah, posojilnicah itd. se ne sme seči v nobenem slučaju.

Drago državno posojilo. Avstrijska in ogrska vlada sta najeli v obliki izdaje zakladnih listov novo posojilo in sicer vsaka po 125 milijonov kron. Avstrijsko posojilo sta prevzeli dve ameriški banki, National City Bank in Khun, Loeb & Co. v New-Yorku in je bila tozadevna pogodba z avstrijsko finančno upravo podpisana dne 9. decembra. Zakladni listi so izstavljeni v ameriški veljavi, se obrestujejo po 4½% in jih je polovica plačljiva v poldrugem letu, ostala polovica pa v 2 letih. Banki sta prevzeli zakladne liste po kurzu 97 odstotkov. Pod približno istimi pogoji je oddano ogrsko državno posojilo, od katerega je 40 milijonov kron prevzela Rotschildova skupina na Nemškem, ostalih 85 milijonov kron pa se placira v tuzemstvu. Upošteva vse modalitete pri oddaji in

pri odplačilu zakladnih listov se vidi, da morata avstrijska in ogrska država plačati od posojila več nego 6½% obresti! To je silno visoka postavka, zlasti ako se pomisli, da je bilo ravno te dni v Londonu oddano 4odstotno zapadnoavstralsko posojilo po kurzu 99! Kredit naše države je torej v inozemstvu že zelo padel. Avstrijska vlada se je morala zateči v Ameriko po posojilo, ker bi ga bila doma težko dobila, pa tudi zato, da odpomore napetosti na domačem trgu, ki je že zelo podobna kreditni krizi.

Prisilno nalaganje denarja v državnih papirjih. Pruski državni zbor je sprejel zakon, po katerem so hranilnice zavezane določen odstotek svojega kapitala porabiti za nakup državnih papirjev. Vlada je naznanila, da bo predložila sličen zakon tudi za banke. Ker je Prusija v vsakem oziru vzor naši vladi, ni izključeno, da se tudi naša vlada slej ali prej poprime jednakega načrta, da pomaga kvišku svojim rentam, ki imajo tako žalostno nizko ceno.

Novi stokronski bankovei. Ker je prišlo v promet mnogo ponarejenih stokronskih bankovcev, sklenila je avstro-ogrška banka, da vzame sedanje bankovce po 100 kron iz prometa in izda nove. Ti novi bankovei bodo imeli datum 2. januarja 1913 in bodo 163 milimetrov široki in 108 milimetrov visoki. Bankovei se začno izdajati 23. decembra t. l.

Rente in balkanska vojna. Naslednja tabela kaže, kako zelo so nazadovale v ceni rente evropskih držav tekom balkanske vojske in da so prav za prav rente vojskujočih se balkanskih držav bile manj prizadete nego rente velesil. Za primero vzamemo rentne kurze v začetku leta in dne 5. decembra, ko se je sklenilo premirje med balkanskimi državami.

Rentni kurzi so bili sledeči:

Avstrijske in ogrske rente:

	2. jan.	5. dec.	Razlika
4·2 odst. srebrna renta . .	94·45	86·90	— 7·55
4 odst. avstr. kronska renta	91·10	83·15	— 7·95
4 odst. avstr. zlata renta . .	114·45	108·15	— 6·30
4 odst. ogrska kronska renta	90·55	82·65	— 7·90
4 odst. ogrska zlata renta .	110·05	103·95	— 6·10

Rente balkanskih držav:

4½ odst. bulgarsko posojilo	84·—	86·—	+ 2·—
4 odst. srbsko posoj. (Berlin)	87·30	78·80	— 8·50
4 odst. srbsko posoj. (Pariz)	86·75	83·—	— 3·75
4 odst. unific. turška renta .	90·—	85·30	— 4·70
4 odst. grško posojilo . .	59·—	59·—	— 0·—

Druge tuje rente:

3 odst. nemško drž. posojilo	83—	77·70	— 5·30
3½ odst. " " "	91·75	88·40	— 3·35
3 odst. francoska renta . .	90·82	90·12	— 0·70
2½ odst. angleški konzoli . .	77·43	75·37	— 2·06
5 odst. rusko posojilo . . .	105·35	102·84	— 2·50

Zunanji promet naše monarhije v l. 1911.

Po statistiki trgovinskega ministrstva povzémamo, da se je l. 1911 vsega skupaj uvozilo v monarhijo za 3275·2 milijona kron blaga, izvozilo pa za 2582·6 milijonov kron. Razlika med vrednostjo uvoza in izvoza znaša torej ogromno vsoto 692·6 milijonov kron, za kolikor je torej naša trgovska bilanca pasivna. Uvoz, oziroma izvoz je bil v posamezne države naslednji:

	uvoz iz	izvoz v
Belgija	50·6	22·8
Bulgarsko	12·4	35·6
Nemško	1282·2	977·2
Francosko	114·5	77·7
Grško	19·8	16·5
Angleško	240·0	228·4
Italija	142·7	231·6
Holandska	24·9	25·0
Rumunska	78·2	137·2
Rusija	209·3	106·9
Švica	111·5	166·1
Srbija	42·6	40·1
Turška	60·4	135·8
Brit. Indija	238·2	57·8
Kitajsko	18·7	5·2
Holand. Indija	39·6	2·8
Egipt	35·5	44·4
Brit. Afrika	15·5	2·2
Argentiniya	30·8	18·9
Braziliya	75·5	12·8
Čile	13·4	3·5
Zedinjene države	290·9	61·6
Druge dežele	128·6	172·5

Ako primerjamo uvoz in izvoz v poslednjih 4 letih, vidimo da je znašal milijonov kron

leta	uvoz	izvoz
1908	2467·2	2389·6
1909	2821·3	2475·0
1910	2929·7	2585·6
1911	3275·2	2582·6

Izvoz se je torej zvišal od leta 1908 za 193 milijonov kron, uvoz pa za 808 milijonov kron, torej štirikrat toliko.

Vabilo na izredni občni zbor

Mekarske zadruge v Seleh,

registrovane zadruge z omejeno zavezo, ki se bo vršil dne 26. januarja 1913 ob 7. uri dopoldne v društveni dvorani.

Dnevni red:

1. Čitanje zapisnika o zadnjem občnem zboru.
2. Poročilo načelstva in nadzorstva.
3. Odobritev računskega zaključka l. 1912.
4. Sklepanje o razpustu zadruge.
5. Volitev likvidatorjev.
6. Poročilo o izvršeni reviziji.
7. Slučajnosti.

Načelstvo.

Vabilo na občni zbor

Hranilnice in posojilnice na Colu nad Vipavo,

registrovane zadruge z neomejeno zavezo, ki se bo vršil dne 5. januarja 1913 ob 3. uri popoldne v prostorih K. sl. izobraževalnega društva.

Dnevni red:

1. Čitanje zapisnika o zadnjem občnem zboru.
2. Poročilo načelstva in nadzorstva.
3. Potrditev računskega zaključka za l. 1911.
4. Volitev načelstva.
5. Volitev nadzorstva.
6. Poročilo o izvršeni reviziji.
7. Slučajnosti.

Odbor.

Vabilo na II. redni občni zbor

Kmetijskega društva v Šenčurju,

registrovane zadruge z omejeno zavezo, ki se bo vršil dne 12. januarja 1913 ob 3. uri popoldne v društveni dvorani v Šenčurju.

Dnevni red:

1. Poročilo načelstva in nadzorstva.
2. Odobritev računskega zaključka za l. 1912.
3. Volitev načelstva.
4. Volitev nadzorstva.
5. Prememba pravil.
6. Poročilo o izvršeni reviziji.
7. Slučajnosti.

Vabilo na izredni občni zbor

Strojne zadruge v Domžalah,

registrovane zadruge z omejeno zavezo, ki se bo vršil 12. januarja 1913 ob 5. uri popoldne v Društvenem domu.

Dnevni red:

1. Prememba pravil.

Vabilo na redni občni zbor

Gospodarskega in konsumnega društva v Kortah,

registrovane zadruge z omejeno zavezo, ki se bo vršil dne 18. januarja 1913 ob 8. uri zvečer v društvenih prostorih.

Dnevni red:

1. Poročilo načelnika.
2. Poročilo tajnika.
3. Poročilo blagajnika.
4. Odobritev računskega zaključka za l. 1912.
5. Volitev načelstva.
6. Volitev nadzorstva.
7. Slučajnosti.

Bilanca

Posojilnice in hranilnice v Pomjanu,

registr. zadr. z neom. zavezo,
z dnem 31. decembra 1911.

Aktiva.	K
Posojila	131.206-88
Tekoči račun z zvezo	10.019-—
Inventar pomični	251-08
Zaostale obresti posojil	2.700-12
Vrednost tiskovin	143-44
Delež pri Zadr. zvezi	1.000-—
Gosp. Zveza v Puli delež	100-—
C. kr. poštna hranilnica	109-—
Gotovina 31. decembra 1911	3.486-04
Skupaj	149.015-56

Pasiva.	K
Deleži	1.044-—
Hranilne vloge s kapitalizo- vanimi obrestmi	143.209-21
Predplačene obresti posojil	834-31
Rezervni sklad	2.858-39
Čisti dobiček	1.069-65
Skupaj	149.015-56

Denarni promet	K 198.147-34
Stanje članov začetkom l. 1911.	297
Pristopilo	37
Odpadlo	10
Stanje koncem l. 1911	324

Bilanca

Hrvatske pučke štedionice u Zadru,

registr. zadruga s ogranič. jamstvom
z dnem 31. decembra 1911.

Aktiva.	K
Blagajna	2.412-97
Mjenice i zadužnice	246.084-29
Dozrela kamata	1.239-85
Vrijednostni papiri	371-10
Valuta	66-61
Odrežaka	8-82
Zadružni dio	600-—
Austr. pošt. šted.	170-41
Knjiga i tiskarnica	1.319-08
Inventar s opisom	2.466-—
Razni dužnici	118-98
Skupaj	254.858-11

Pasiva.	K
Glavni i poslovnj udio	36.300-—
Pričuva zaklada	2.000-—
Uložaka	122.808-55
Tekući račun	86.622-08
Neisplaćena dividenda	345-77
Ustupljene mjenice	2.500-—
Prelazna stanika	1.018-56
Čisti dobitak	3.263-15
Skupaj	254.858-11

Broj članova početkom 1911	1215
U upravnoj godini pristupilo	350
U upravnoj godini istupilo	3
Broj članova koncem 1911	1552

Bilanca

Vrbničkog društva za štednju i zajmove,

registr. zadruga sa neogranič. jamstvom
z dnem 31. decembra 1911.

Aktiva.	K
Zajmovi	148.225-09
Tekući račun s svezom	107.962-37
Inventar pomični	340-82
Zaostale kamate zajmova	5.997-01
Dio kod „Zadružne sveze“	1.000-—
Dionice austro-hrvat. paro- brodskog društva	1.200-—
Gotovina koncem god. 1911	45-11
Skupaj	264.770-40

Pasiva.	K
Djelovi	850-—
Uloži na štednju s kapita- lizovanim kamatama	254.038-56
Predplaćene kam. zajmova	4-57
Rezervna zaklada	8.701-81
Čisti dobitak	1.175-46
Skupaj	264.770-40

Novčani promet	K 486.387-91
Broj članova početkom god. 1911	413
U upravnoj godini pristupilo	16
U upravnoj godini otpalo	4
Broj članova koncem god. 1911	425

Bilanca

Štokovskog društva za štednju i zajmove u Sv. Vinčentu,

registr. zadruga s neogran. jamstvom
z dnem 31. decembra 1911.

Aktiva.	K
Zajmovi	301.206-09
Tekući račun	36.434-22
Inventar pokretni	696-99
Inventar nepokretni	72.007-83
Zaostale kamate zajmova	3.270-37
Vrijednost tiskarnica	72-41
Dio kod „Gosp. Sveze“	100-—
Dio kod „Zadružne Sveze“	1.000-—
Uložak u pošt. štedionu	112-23
Tražbina od nekretnina	2.178-02
Gotovina koncem god. 1911	4.145-76
Skupaj	421.223-92

Pasiva.	K
Djelovi	1.296-—
Uloži na štednju s kapita- lizovanim kamatama	36.604-89
Tekući račun	143.707-—
Pretplaćene kamate zajmova	195-35
Zajmovi nam dani	228.886-26
Rezervna zaklada	10.232-30
Čisti dobitak	302-12
Skupaj	421.223-92

Novčani promet	K 397.574-30
Broj članova početkom 1911	419
U upravnoj godini pristupilo	8
U upravnoj godini otpalo	25
Broj članova koncem 1911	402

Bilanca

hrvatske blagajne za štednju i zajmove u Trilju,

registr. zadruga s neogran. jamstvom
z dnem 31. decembra 1911.

Aktiva.	K
Zajmovi	315.935-81
Inventar pomični	524-20
Zaostale kamate zajmova	7.524-09
Dio kod „Zadružne sveze“	1.000-—
Vrijednost robe	462-60
Potraživanje	178-78
Dionice H. tisk. zadruge Ši- benik	100-—
Gotovina koncem god. 1911	3.377-95
Skupaj	329.163-43

Pasiva.	K
Djelovi	3.925-—
Uloži na štednju s kapita- lizovanim kamatama	151.757-55
Tekući račun s svezom	156.186-—
Predplaćene kam. zajmova	64-13
Rezervna zaklada	14.069-88
Čisti dobitak	3.160-87
Skupaj	329.163-43

Novčani promet	K 400.305-11
Broj članova početkom g. 1911	793
U upravnoj godini pristupilo	49
U upravnoj godini otpalo	57
Broj članova koncem g. 1911	785

Bilanca

Seoske blagajne za štednju i zajmove u Milni,

registr. zadruga na neograničeno jamčenje
z dnem 31. decembra 1911.

Aktiva.	K
Zajmovi	73.837-81
Inventar pomični	360-—
Zaostale kamate zajmova	2.767-81
Dio kod „Zadružne sveze“	1.000-—
Hrv. štediona — Split	22.545-—
Ljubljanska kreditna banka podružnica Split	73.465-—
Vrijednost robe u skladištu	17.495-25
Potraživanje kod skladišta	3.158-17
Gotovina koncem g. 1911	5.536-56
Skupaj	200.165-60

Pasiva.	K
Djelovi	4.705-—
Uloži na štednju s kapita- lizovanim kamatama	138.849-89
Tekući račun s svezom	27.003-—
Tekući račun s članovima	14.798-52
Dug za robu	5.528-69
Rezervna zaklada	7.585-57
Čisti dobitak	1.694-93
Skupaj	200.165-60

Novčani promet	K 576.309-88
Broj članova početkom 1911	258
U upravnoj godini pristupilo	8
U upravnoj godini otpalo	6
Broj članova koncem 1911	260